

U nastavku spora prvostepeni će sud provesti dokaze koje su stranke ponudile u toku spora i u žalbi, kojima prvo i drugotučeni pokušavaju dokazati da na njihovoj strani ne postoji krivnja odnosno propust dužne pažnje u pogledu stavljanja na raspolaganje sposobnog broda za plovidbu u smislu odredaba čl.36. ZUIPB.

U nastavku postupka prvostepeni će sud provodjenjem posebnog vještačenja utvrditi da li je nedostatak broda koji je utvrđen nakon iskrcaja tereta mogao i morao biti zapažen i utvrđen prije početka putovanja primjenom dužne pažnje zapovjednika, odnosno njegovog broдача. Ujedno će sud nakon toga ocijeniti navode u dnevniku broda, da li su događaji navedeni u dnevniku broda mogli prouzročiti prodiranje vode u skladište i prouzročiti odnosnu štetu.

Tek kad sud utvrdi sve ove činjenice bit će u mogućnosti donijeti pravilnu presudu.

V.V.

B) Odluke stranih sudova i arbitraža

KUĆA LORDOVA

19,20,21. i 22.V 1975.

Michael Miliangos c/a
George Frank (Textiles) Ltd.

Kupoprodaja - Plaćanje ugovoreno u švicarskim francima - Da li engleski sud može donijeti presudu koja glasi na stranu valutu - Sudska praksa - Nadležnost engleskog suda da donosi presude koje glase na stranu valutu - Precedent - Odluka Apelacionog suda - Odluku nije slijedio sudac nižeg suda - Razmatranje principa "per incuriam" od strane Kuće Lordova

Tužitelj, poduzeće iz Švicarske, prodalo je tuženom znatnu količinu poliesterskog prediva na temelju dvaju zaključenih ugovora. U prvom ugovoru cijena je bila ugovorena u švicarskim francima. Tužitelj je uredno izvršio obvezu prodaje i isporuke robe, a kako tuženi nije isplatio ugovorenu cijenu, pokrenuo je protiv tuženoga spor tražeći isplatu ugovorene cijene u švicarskim francima.

Prvostepeni sud je donio presudu u korist tužitelja, međutim presuda je glasila na funte sterlinga. Apelacioni sud je, na žalbu tužitelja, presudio da je tuženi dužan isplatiti dužni iznos u švicarskim francima.¹⁾ Žalba tuženog upućena Kući Lordova odbijena je, a odluka Kuće Lordova glasi:

1. Danas se mora napustiti pravilo Kuće Lordova izrečeno In re United Railways of Havana and Regla Warehouses Ltd. da presude engleskih sudova ne mogu glasiti na stranu valutu uslijed općenitih promjena u monetarnoj situaciji i položaju funte sterlinga u posljednjih petnaest godina.

2. U ovom slučaju tužitelji imaju pravo na isplatu u funtama sterlinga, ali prema tečaju švicarskog franka na dan plaćanja, te presuda glasi na funte sterlinga.

Odluka Kuće Lordova nije jednoglasna jer je Lord Simon of Glaisdale u svom izdvojenom mišljenju zastupao protivni stav: sudovima se ne smije dati pravo da donose odluke protivne precedentima kad god se sucima čini da je ratio legis pravila izraženog u precedentu prestao uslijed izmijenjenih okolnosti. Takvo ovlaštenje ima, i zbog dalekosežnosti takvih odluka može imati, samo legislativa, Parlament. U ovom slučaju nije nastupila takva promjena okolnosti koja bi opravdavala derogiranje pravila da presude engleskih sudova mogu glasiti samo na funte sterlinga, te bi se Kuća Lordova trebala držati vlastitog precedentu In re Havana, a korjenite promjene u pravu prepuštiti zakonodavcu.

Većina mišljenja sudaca Kuće Lordova su suprotna, a zasnivaju se na nekoliko važnih okolnosti:

- Apelacioni sud je u dva slučaja (In re Schorsch Meier, In re Miliangos) izrazio svoj decidirani stav da je sud ovlašten dosuditi stvar in speciae, konkretno stranu valutu, kad naknada štete ne bi bila adekvatna;

- arbitražna praksa u Engleskoj, i ne samo u Engleskoj, dosudjuje stranu valutu u sličnim ugovornim odnosima stranaka i takve arbitražne odluke dobivaju egzekvaturu engleskih sudova, prema presudi Jugoslavenska ocean-ska plovidba v. Castel Investment Co. Inc. (1974), ali prema tečaju na dan presude;

1) Činjenično stanje, te postupak i odluku prvostepenog i Apelacionog suda prikazali smo u ovom časopisu br. 70/1976, str. 58.

- u ovom je ugovornom odnosu pravo najbliže ugovoru ("the proper law of the contract") švicarsko pravo, a sam ugovorni odnos nema nikakve veze s engleskim pravom, osim što je ono *lex fori* pa se primjenjuje u procesno-pravnom pogledu. Ne bi se smjelo dozvoliti da englesko pravo, kao *lex fori*, utječe na *meritum* spora i to tako da se po njegovim pravilima odredjuje iznos tužiteljeve tražbine.

Odluka u ovom slučaju donesena je temeljem Deklaracije Kuće Lordova od 26.VII 1966. godine kojom je Kuća Lordova potvrdila svoje ovlaštenje da odstupi ("depart from") od ranijeg precedenta same Kuće Lordova u slučajevima kad se to sucima čini ispravnim, imajući u vidu da bi prestrogo pridržavanje precedenata moglo u pojedinom slučaju rezultirati nepravednim rješenjem i kočiti neopravdano razvitak prava. Ova je presuda zasnovana upravo na spomenutoj Deklaraciji. Suci su bili mišljenja da švicarski vjerovnik ne bi trebao snositi posljedice fluktuacije funte sterlinga, kad je njegova nacionalna valuta švicarski franak koji je ujedno i valuta ugovora, a pravo po kojem se prosudjuje ugovorni odnos ("the proper law") je švicarsko pravo. Nadalje, suci su zaključili da promjena pravila po kojem presude engleskih sudova mogu glasiti jedino na funte sterlinga znači da pravosudje ide u korak s potrebama i zahtjevima međunarodnih trgovačkih odnosa, te da slijedi trend razvoja drugih zemalja u sličnim pitanjima. Medjutim, svi članovi vijeća Kuće Lordova ogradili su se od postupka Apelacionog suda kako u slučaju Schorsch Meier tako i u konkretnom slučaju (Miliangos) jer smatraju da je Apelacioni sud bio vezan presudom Kuće Lordova *in re* Havana, pa nije smio odstupati od za njega obvezatnog precedenta.

(LLR 1976,1, str.201)

K.T.

Bilješka.- Ova je presuda zanimljiva iz nekoliko razloga, prvenstveno zbog analize načela precedenta i stare *decisis* u konkretnom slučaju kad je Apelacioni sud donio odluku suprotnu precedentu Kuće Lordova, a i zbog materijalnopravnog pitanja koje je aktualno i u engleskoj i u našoj sudskoj praksi, a to je dosudjivanje dužnog iznosa u stranoj valuti.

Velika uloga engleskog suca u stvaranju sistema *common law*-a osniva se, u okvirima suvremene doktrine precedenta, na načelu stare *decisis et quita non movere* - u slobodnom prijevodu: treba se držati onoga što je odlučeno i ne remetiti ono što je ustanovljeno; za suca to znači obvezatnost ranije donesene sudske rješidbe za kasnije rješa-

vanje istih ili analognih slučajeva. Problem autoriteta i domašaja precedenta postavio se u ovom slučaju više-struko. Najprije je u slučaju Schorsch Meier Apelacioni sud donio presudu suprotnu dotadašnjoj praksi Kuće Lordova. U ovom je sporu (Miliangos v. George Frank) prvostepeni sud odstupio od upravo spomenutog precedenta Apelacionog suda i donio presudu u skladu sa stavom koji proizlazi iz dugogodišnje prakse Kuće Lordova. Rješavajući po žalbi, Apelacioni sud je - zaključivši da se prvostepena presuda osniva na pogrešci prvostepenog suda, koja se sastoji u tome što je odbio primijeniti precedent Apelacionog suda iako je to bio dužan učiniti po načelu precedenta i stare decisis - donio presudu u skladu sa svojim ranijim precedentom iz slučaja Schorsch Meier. Dakle, Apelacioni sud je smatrao da njegova pravostvarajuća djelatnost obuhvaća ovlaštenje da u slučaju kad je pravno pravilo prestalo važiti uslijed prestanka njegovog ratio legis (primjena pravila cessante rationae legis cessat ipsa lex) to konstatira presudom. To konkretno znači da Apelacioni sud ima, po vlastitom uvjerenju, pravo da donese presudu suprotnu dotad općeusvojenoj sudskoj praksi, kako njegovoj tako i Kuće Lordova. Slijedi da ustanovljenje da neko pravno pravilo više ne važi, jer je prestao njegov ratio legis, nije privilegij jedino Kuće Lordova i Parlamenta, za što bi govorio princip cessante rationae legis cessat ipsa lex apud senatum, u prijevodu: ako prestane razlog postojanja zakona, tada neka prestane i zakon kad to senat (misli se na Parlament i Kuću Lordova) odluči. Apelacioni sud je, dakle, svoje odstupanje od precedentata Kuće Lordova utemeljio na shvaćanju da svaki sud može donijeti presudu suprotnu dotadašnjoj sudskoj praksi ako su nastale takve promjene da se može smatrati da su principi i norme na kojima je sudska praksa bila zasnovana utrnuti nestankom rationae legis. Sudskom se presudom utvrđuje koje je pravno pravilo mjerodavno za slučaj o kojem se donosi odluka, odnosno na temelju kojeg je prava slučaj presuđen. Ukoliko je pravilo dotad mjerodavno za iste i analogne slučajeve utrnutlo uslijed korjenite promjene u "prirodi stvari", kako je to rekao sudac Willes (in re Davies v. Powell, 1737.g) sudu ne preostaje drugo nego da to presudom konstatira, te da za slučaj kojeg je dužan riješiti stvori novo pravilo. Kuća Lordova je doduše jednoglasno otklonila ovakvo shvaćanje Apelacionog suda smatrajući ga i nadalje vezanim njenim (Kuća Lordova) precedentima, ali je većinom od četiri prema jednom glasu prihvatila mijenjanje svog precedenta in re Havana, prihvativši onakvo rješenje kakvo je Apelacioni sud dao konkretnom sporu.

Materijalnopravno pitanje na koje bismo također željeli upozoriti je ne samo značajno s aspekta engleske

sudske i poslovne prakse, već i pobudjuje na usporedjivanje s domaćom praksom sudova opće nadležnosti i privrednih sudova. Presuda Miliangos v. George Frank (Textiles) dobila je u poslovnim krugovima veliki publicitet zbog dosudjivanja dužnog iznosa u stranoj valuti. Kuća Lordova je u odgovorima većine istakla da je samo tečaj dana plaćanja pravedan jer svaki drugi tečaj (dan tužbe, dan presude) dopušta dužniku da spekulira primjenjujući zatezajuću taktiku. Odvojeni votum Lorda Simon of Glaisdale je naprotiv istakao kako treba misliti i na posljedice ovog novog pravila, napose na njegovo djelovanje u slučaju revalorizacije domaće valute. Izgleda ipak da ova presuda ne može postati precedent za slučaj revalorizacije funte jer bi već radi različitog činjeničnog supstrata otpala automatska primjena ovog precedenta. Kolebljiva praksa domaćih i stranih sudova vezana upravo za pitanje dosudjivanja duga u stranoj, obično u ugovorenoj valuti, a s druge strane veliki interes poslovnih krugova za rješenje tog pitanja, naveli su nas da ukratko izložimo stav domaće sudske prakse prema mogućnosti donošenja presude koja glasi na stranu valutu. Za sudove opće nadležnosti općeusvojeni je princip da presude mogu glasiti samo na domaću valutu, bez obzira na to što je oštećeni pretrpio štetu u stranoj valuti, te što donošenjem presude koja glasi na dinare neće biti uspostavljeno stanje, u ekonomskom smislu, kakvo bi bilo da je štetnik dobio odštetu u valuti u kojoj je štetu pretrpio. Vidi npr. rješenje Vrhovnog suda Slovenije, PŽ-894/72 od 23.XI 1973. godine. Što se tiče presuda privrednih sudova, može se zamijetiti da njihove presude prilično često glase na stranu valutu, i to kad je odnosna valuta bila valuta ugovora (valuta ugovorena među strankama u spornom pravnom odnosu).

Dakle, ne može se govoriti o općeusvojenom stavu jugoslavenske sudske prakse što se tiče donošenja presuda koje glase na stranu valutu: sudovi opće nadležnosti beziznimno odbijaju tužbene zahtjeve koji glase na stranu valutu, a privredni sudovi donose presude koje glase na stranu valutu.

Napomenimo da stav privrednih sudova ima osnovu u pozitivnim u pozitivnim propisima, i to i u Zakonu o deviznom poslovanju (Sl.l.SFRJ br.36/72) i u provedbenim propisima tog zakona, npr. Odluci o prodaji robe za devize u Jugoslaviji i načinu raspolaganja tim devizama (Sl.l.SFRJ br.4/73 i 18/73), Odluka o raspolaganju devizama što ih ostvare građani (Sl.l.SFRJ br.60/72), Odluka o naplati premija i plaćanju u devizama naknade štete, osiguranih iznosa i troškova iz poslova osiguranja (Sl.l.SFRJ br.69/72). Može se općenito zaključiti da jugoslavensko pravo,

u situacijama predviđenim Zakonom o deviznom poslovanju i provedbenim propisima, poznaje i dozvoljava ugovorne odnose u kojima je kao sredstvo plaćanja strana valuta. Prema tome, moguć je nastanak sporova iz takvih ugovornih odnosa, pa privredni sudovi osnovano donose presude koje glase na stranu valutu, ako je takva valuta ugovorena među strankama, te ako je predmetni pravni posao zaključen u skladu s pozitivnopravnim propisima o deviznom poslovanju.

K.T.

SUDSKI ODBOR TAJNOG
SAVJETA, London

Presuda od 5.XI 1975.

Wallem Shipping (Hong Kong) Ltd.
and Telfair Shipping Corporation
c/a vlasnika broda "Philippine
Admiral"

Vijeće: Lord Cross of Chelsea, Lord Simon of Glaisdale,
Lord Salmon, Lord Fraser of Tullybelton i
Sir Thaddeus McCarthy

Imunitet stranog suverena - Državni trgovački brod nema imunitet od obalne sudbenosti - Primjena načela Bruxelleske konvencije o imunitetu državnih brodova od 1926. (o restriktivnom imunitetu) može se primijeniti i u engleskom pravu i to je u skladu s Evropskom konvencijom o imunitetu suverena od 1972.

Filipinska vlada je na temelju ugovora s japanskom vladom na ime reparacija prihvatila izgradnju trgovačkih brodova u vrijednosti od 500 milijuna dolara. Na temelju zakona filipinska vlada je tako dobivene brodove prepuštala privatnim poduzećima, pa je tako i konkretni brod "Philippine Admiral", prodan uz pactum reservati dominii Liberation Steamship Company u Manili. Ovo poduzeće je imalo vršiti obročne otplate, a do kraja obročnih otplata brod je ostajao u vlasništvu filipinske države pa je i u upisniku brodova uknjižena komisija za reparacije te država kao vlasnik. Brod je u Hong Kongu zaustavljen radi tražbina, i to tvrtke Telfair radi neispunjenja brodarskog ugovora, a tvrtke Wallem radi dobave namirnica brodu i radi izdataka za brod u postupku in rem. Tužena Liberation se pojavila u samim parnicama, ali kada je 4.VI 1973. brod